

NOWOŚCI

W PRAWIE OŚWIATOWYM

Bogusław Tundzios

I. Nowy rok szkolny przynosi kilka istotnych zmian w prawie oświatowym, imponująco wyglądają również zapowiedzi ukazywania się kolejnych aktów prawnych. Z pewnością dyrektorzy szkół i placówek oraz nauczyciele muszą trzymać rękę na pulsie!

Zacząć wypada od zmian w ustawie o systemie oświaty oraz ustawie Karta Nauczyciela (który to już raz?!):

1. Ustawa z dnia 25 lipca 2008 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty, ustawy Karta Nauczyciela oraz ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. Nr 145, poz. 917).

Wśród zmian w ustawie o systemie oświaty warto wyróżnić:

- zapis (art. 9c, konsekwentnie również w art. 42 ust. 2b KN)) nakładający na wszystkich nauczycieli obowiązek uczestnictwa w egzaminach: maturalnym, zawodowym, gimnazjalnym oraz sprawdzianie szóstoklasistów (w ramach czasu pracy nauczyciela, zgodnie z art. 42 ust. 2 KN, a w przypadku egzaminatorów maturalnych – na mocy odrębnej umowy określającej zakres obowiązków i wysokość dodatkowego wynagrodzenia). Jednak w przypadku przeprowadzania części ustnej egzaminu maturalnego w wymiarze przekraczającym tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć, nauczycielowi przysługuje wynagrodzenie za godziny nadwymiarowe na zasadach określonych w art. 35 ust. 3 ustawy Karta Nauczyciela. Zapisy wchodzą w życie z dniem 1 stycznia 2009 r.

- uściślenie zapisów dotyczących obowiązku szkolnego. M.in., zgodnie z art. 16 ust. 5b: *obowiązek szkolny i obowiązek nauki mogą być spełniane również przez uczęszczanie odpowiednio do przedszkola lub szkoły:*

- 1) *za granicą, w tym na podstawie umów międzynarodowych lub porozumień o współpracy bezpośredniej zawieranych przez szkoły, jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej lub w ramach programów edukacyjnych Unii Europejskiej;*
- 2) *przy przedstawicielstwie dyplomatycznym innego państwa w Polsce.*

Zgodnie z art. 14b rodzice dziecka podlegającego obowiązkowi szkolnemu są zobowiązani także do: informowania, w terminie do dnia 30 września każdego roku, dyrektora szkoły podstawowej, w obwodzie której dziecko mieszka, w przypadku realizacji tego obowiązku za granicą. Art. 20. precyzuje niespełnianie obowiązku szkolnego (podlega nadal egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji!). Należy przez nie rozumieć nieusprawiedliwioną nieobecność w okresie jednego miesiąca na co najmniej 50% zajęć (zmiany weszły w życie z dniem 23 sierpnia 2008 r.);

- przywrócenie nauczycielom swobody w wyborze podręcznika (uchylenie art. 22 ust. 2c, d, f i g). Przesunięcie terminu, w którym dyrektor szkoły podaje do publicznej wiadomości informację o programach i podręcznikach, które będą obowiązywać od początku następnego

roku szkolnego (do dnia 15 czerwca) – zmiany również weszły w życie 23 sierpnia 2008 r.

- zadania dyrektora (art. 39) uzupełnione poprzez dodanie ust. 5a: *wykonuje zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom i nauczycielom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę lub placówkę*;
- doprecyzowanie zapisów dotyczących składu i trybu pracy rady pedagogicznej (art. 40), zobowiązanie wszystkich jej uczestników (nie tylko nauczycieli!) do nieujawniania poruszanych spraw (art. 43 ust. 3);
- jednolity strój uczniowski: nie jest już od 1 września 2008 r. obowiązkowy (art. 64 a). Statut szkoły określa zasady ubierania się uczniów na terenie szkoły. Dyrektor może jednak wprowadzić jednolity strój z własnej inicjatywy lub na wniosek rady szkoły, rady rodziców, rady pedagogicznej lub samorządu uczniowskiego;
- ustalenie warunków korzystania ze stołówki szkolnej, w tym wysokości opłat za posiłki (art. 67a). Organ prowadzący może upoważnić dyrektorów szkół do zwalniania rodziców uczniów z ww. opłat;
- uściślenie od 1 września 2008 roku przepisów stypendialnych (art. 90 d, g, m, n), w tym dodanie kryterium co najmniej dobrej oceny z zachowania przy ubieganiu się o stypendium oraz określenie czasu przyznawania stypendium na okres nie krótszy niż 1 miesiąc i nie dłuższy niż 10 miesięcy (w przypadku słuchaczy kolegów nauczycielskich – maksymalnie 9 miesięcy).

Na mocy ww. nowelizacji, zmianie ulegają niektóre zapisy ustawy Karta Nauczyciela, m.in.:

- obowiązki nauczyciela (art. 6) poszerzono o zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę. Podobny zapis pojawił się w art. 7 ust. 2 pkt 6, dotyczącym odpowiedzialności dyrektora;
- nauczyciela, przed nawiązaniem stosunku pracy, zobowiązano do przedstawienia dyrektorowi szkoły informacji z Krajowego Rejestru Karnego (art. 10 ust. 8a);
- rozszerzono odpowiedzialność dyscyplinarną na wszystkich nauczycieli pracujących w szkole (dotychczasowy zapis obowiązywał wyłącznie

nauczycieli mianowanych oraz dyplomowanych (art. 75 ust. 1).

2. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 29 sierpnia 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 159, poz. 992). Zmiany dotyczą, jak czytamy w uzasadnieniu MEN, ograniczenia wykazu lektur obowiązkowych na rzecz zwiększenia swobody nauczyciela w doborze utworów literackich, poprzez wskazanie – dla II, III i IV etapu edukacyjnego – zestawu szczególnie wartościowych utworów przykładowych, z którego nauczyciele mogą dowolnie wybierać, w zależności od możliwości, zdolności i zainteresowań uczniów. Nauczyciele będą mogli również wybrać inne utwory spoza tych wykazów. Zgodnie z § 2 rozporządzenia, przedmiotowe rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia. Jest to konieczne ze względu na fakt, iż wykaz lektur zawarty w rozporządzeniu ma obowiązywać już w roku szkolnym 2008/2009.

3. UCHWAŁA RADY MINISTRÓW Nr 172/2008 z dnia 19 sierpnia 2008 r. w sprawie przyjęcia rządowego programu na lata 2008-2013 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”. Program ten zastępuje przyjęty w zeszłym roku program „Zero tolerancji dla przemocy w szkole”. Zainteresowanych odsyłam do rządowego uzasadnienia uchwały, w którym poddano krytyce niektóre elementy programu „Zero tolerancji”, wskazując na konieczność przebudowy relacji interpersonalnych i tworzenie przyjaźnie wspierającego klimatu społecznego w szkole – budowanie szkoły wspierającej uczniów i jednocześnie wymagającej. Czytamy tam także, że: *istotą programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła” jest kreowanie klimatu współpracy, wzajemnego szacunku i dialogu. Na podstawie wszystkich dostępnych badań można stwierdzić, że tylko w atmosferze zaufania, zrozumienia i wsparcia ze strony dorosłych – dzieci i młodzież mogą rozwijać cały swój potencjał. Priorytetem ma być również rozwijanie kompetencji wychowawczych i profilaktycznych nauczycieli, poszerzenie katalogu środków oddziaływania na uczniów. Program dostępny*

jest w witrynie http://bip.men.gov.pl/programy_projekty/bezpieczna_i_przyjazna_szkola.php.

4. ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 5 sierpnia 2008 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej dzieciom i uczniom na zakup podręczników (Dz. U. Nr 147, poz. 931) – poprzedzone UCHWAŁĄ RADY MINISTRÓW Nr 152/2008 z dnia 5 sierpnia 2008 r. w sprawie rządowego programu pomocy uczniom w 2008 r. w ww. zakresie – określa szczegółowe warunki udzielania pomocy w formie dofinansowania zakupu podręczników dla dzieci rozpoczynających w roku szkolnym 2008/2009 obowiązkowe roczne przygotowanie przedszkolne oraz naukę w klasach I-III szkoły podstawowej, a także w klasach I-III ogólnokształcącej szkoły muzycznej I stopnia.

5. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 4 września 2008 roku w sprawie Kapituły do Spraw Profesorów Oświaty (Dz. U. Nr 163, poz. 1017), będące aktem wykonawczym do art. 9i ust. 3 KN, określa sposób powoływania i odwoływania członków Kapituły, jej tryb pracy, kryteria dokonywania oceny dorobku zawodowego nauczyciela zgłoszonego do nadania tytułu honorowego profesora oświaty oraz sposób i tryb składania wniosków. Myślę, że warto przyrzeć się kryteriom uzyskiwania tytułu (§ 6):

- 1) *jakość pracy prowadzonej z uczniami, w tym:*
 - a. *osiągnięcia dydaktyczne lub wychowawcze w pracy z uczniami, w tym osiągnięcia w pracy z uczniami niepełnosprawnymi lub z uczniami zagrożonymi niedostosowaniem społecznym,*
 - b. *wyniki uczniów nauczyciela uzyskiwane ze sprawdzianu i egzaminów,*
 - c. *osiągnięcia uczniów nauczyciela uzyskiwane w konkursach, turniejach i olimpiadach,*
- 2) *pozytywne oddziaływanie na nauczycieli, w tym:*
 - a. *stwarzanie swojej postawą wzorca nauczyciela i wychowawcy,*
 - b. *dzielenie się z innymi nauczycielami swoją wiedzą i doświadczeniem zawodowym,*
 - c. *pełnienie funkcji doradczych lub eksperckich w systemie oświaty, systemie pomocy społecznej lub postępowaniach w sprawach nieletnich,*

3) *wysoki poziom kultury pedagogicznej kandydata, w tym:*

- a. *wybitną umiejętność prowadzenia dialogu z uczniami, rodzicami oraz nauczycielami,*
- b. *umiejętność stawiania wymagań mobilizujących uczniów do pracy nad własnym rozwojem,*
- c. *wysoki poziom kultury języka.*

Bierze się również pod uwagę szczególne osiągnięcia kandydata związane z wykonywaniem zawodu nauczyciela, takie jak:

- 1) opracowanie własnego programu wychowania przedszkolnego lub programu nauczania cieszącego się uznaniem nauczycieli,
- 2) uznany dorobek zawodowy potwierdzony Medalem Komisji Edukacji Narodowej, nagrodami ministra, kuratora oświaty lub organów prowadzących szkoły i placówki,
- 3) znaczący udział w przygotowaniu zawodowym przyszłych nauczycieli,
- 4) publikacje dotyczące oświaty i problematyki edukacyjnej.

Warto zwrócić także uwagę na bardzo krótkie terminy prac Kapituły, która przedstawić powinna ministrowi wnioski o nadanie tytułu honorowego profesora oświaty w terminie do dnia 7 października 2008.

Ukazały się ponadto:

6. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 16 lipca 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. Nr 144, poz. 903),

7. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 24 czerwca 2008 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach: górnik eksploatacji podziemnej, górnik odkrywkowej eksploatacji złóż, monter instalacji gazowych, monter instrumentów muzycznych, monter sieci komunalnych, stolarz, technik hydrolog, technik instrumentów muzycznych, technik meteorolog i technik papiernictwa (Dz. U. Nr 129, poz. 825),

8. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 13 czerwca 2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie

rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz. U. Nr 104, poz. 667) – informacja (złagodzenie wymogów organizacyjnych) w poprzednim numerze „Meritum”.

II. Wśród zapowiadanych na jesień aktów prawnych warto zwrócić uwagę na:

1. Projekt ROZPORZĄDZENIA MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz przypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli.

Jeden z najważniejszych aktów prawnych – dotyczy bądź co bądź kwestii tak istotnej jak kwalifikacje – zapowiadany od dawna, wprowadzi sporo istotnych zmian. Uporządkowania wymaga przede wszystkim kwestia związana z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 maja 2004 r. (sygn. akt U 1/04), który stanowi, że powierzenie kuratorowi oświaty możliwości ustalania, czy dany kierunek (specjalność) studiów jest zbliżony z nauczaniem przedmiotem (rodzajem prowadzonych zajęć), jest niezgodny z art. 9 ust. 2 ustawy Karta Nauczyciela oraz z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. Proponowane jest więc odejście od ww. zapisu.

W myśl § 2 projektu rozporządzenia, stanowisko nauczyciela w szkołach ponadgimnazjalnych może zajmować osoba, która uzyskała tytuł magistra (lub równorzędny) po ukończeniu studiów wyższych w zakresie nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć i posiada przygotowanie pedagogiczne, lub osoba, która uzyskała tytuł magistra (lub równorzędny), po ukończeniu studiów wyższych na dowolnym kierunku, która ponadto posiada przygotowanie pedagogiczne i ukończyła studia podyplomowe w zakresie nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć.

W projekcie rozporządzenia podniesiono wymagania kwalifikacyjne w stosunku do nauczycieli zatrudnionych w zasadniczych szkołach zawodowych. Nauczyciel zasadniczej szkoły zawodowej będzie musiał posiadać co najmniej tytuł licencjata lub inżyniera, po ukończeniu studiów wyższych w zakresie nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć, oraz przygoto-

wanie pedagogiczne (§ 3 projektu rozporządzenia), a nie – tak jak dotychczas – wykształcenie na poziomie zakładu kształcenia nauczycieli.

Istotną zmianą jest zapis, zgodnie z którym kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w przedszkolach i klasach I-III szkół podstawowych posiadać będzie osoba, która uzyskała tytuł magistra lub licencjata po ukończeniu studiów na kierunku pedagogika w specjalności przygotowującej do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym lub wczesnoszkolnym, albo osoba, która legitymuje się dyplomem ukończenia zakładu kształcenia nauczycieli w specjalności przygotowującej do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym lub wczesnoszkolnym. W praktyce zapis ten zrównuje ww. kwalifikacje. Przewiduje się także wprowadzenie przepisu określającego kwalifikacje do prowadzenia zajęć edukacyjnych w zakresie udzielania pierwszej pomocy w szkołach i placówkach działających w systemie oświaty. Kwalifikacje do prowadzenia takich zajęć będzie miała osoba, która legitymuje się zaświadczeniem potwierdzającym posiadanie przygotowania do prowadzenia zajęć edukacyjnych w zakresie udzielania pierwszej pomocy, uzyskanym zgodnie z art. 8 ust. 5 ustawy z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. Nr 191, poz. 1410 z późn. zm.). Nowością jest także zapis określający kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w świetlicach szkolnych i nauczyciela wychowawcy w internatach. Kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w świetlicy szkolnej i nauczyciela wychowawcy w internacie posiadać ma również osoba posiadająca kwalifikacje wymagane do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły, w której prowadzone są świetlica szkolna lub internat. Projektowanych zmian jest więcej (dotyczą m.in. szkolnictwa specjalnego), nie będą one jednak dotyczyły nauczycieli pozostających w stosunku pracy, zatrudnionych na podstawie mianowania. Nauczyciele ci zachowają nabyte uprawnienia do zajmowania stanowiska nauczyciela. Również nauczyciele, którym na podstawie dotychczasowych przepisów uznano ukończony kierunek (specjalność) studiów za zbliżony do nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć, zachowają kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w danym typie szkoły lub rodzaju placówki.

2. Projekt ustawy o zmianie ustawy Karta Nauczyciela (z 5 września 2008 r.) jest kolejną próbą zmierzania się z kwestią wynagrodzeń (m.in.

poprzez zwiększenie tzw. kwoty bazowej) oraz z tzw. pensum nauczyciela, przewidując jego zwiększenie o cztery godz. tygodniowo (poprzez sukcesywne dodawanie po jednej godzinie na przestrzeni czterech lat)¹.

3. Projekt ROZPORZĄDZENIA MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (najczęściej chyba nowelizowanego!) wprowadzi zmiany dotyczące zasad przeprowadzania egzaminu maturalnego – jak wynika z uzasadnienia Ministra Edukacji Narodowej – poprzez m.in.

– określenie docelowych, obowiązujących od roku szkolnego 2014/2015 dla absolwentów liceów ogólnokształcących i liceów profilowanych, od roku szkolnego 2015/2016 dla absolwentów techników, od roku szkolnego 2016/2017 dla absolwentów uzupełniających liceów ogólnokształcących i od roku szkolnego 2017/2018 dla absolwentów techników uzupełniających zasad przeprowadzania egzaminu maturalnego, zgodnie z którymi egzaminami obowiązkowymi będą egzaminy:

- a. ustny i pisemny z języka polskiego,
- b. ustny i pisemny z języka obcego nowożytnego,
- c. pisemny z matematyki,
- d. ustny i pisemny z języka mniejszości narodowej – dla absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej.

Obowiązkowe egzaminy będą zdawane na jednym poziomie – poziomie podstawowym. Każdy absolwent będzie miał również obowiązek zdawania egzaminu z jednego dodatkowego przedmiotu, w tym również z przedmiotu zdawanego jako obowiązkowy. Przedmioty dodatkowe będą zdawane na poziomie rozszerzonym. Wynik egzaminu (egzaminów) z przedmiotów dodatkowych nie będzie miał, tak jak obecnie, wpływu na zdanie egzaminu maturalnego. Oprócz przedmiotu dodatkowego zdawanego

obowiązkowo, absolwent będzie mógł wybrać jeszcze dwa przedmioty dodatkowe;

- określenie zasad egzaminu maturalnego w okresie przejściowym;
- zrezygnowanie, poczynając od roku szkolnego 2009/2010, z możliwości dwujęzycznego zdawania przez absolwentów oddziałów dwujęzycznych, w ramach egzaminu maturalnego, tych przedmiotów, które nauczane były dwujęzycznie;
- zmianę czasu trwania egzaminu maturalnego z matematyki, jako przedmiotu obowiązkowego na poziomie podstawowym, ze 120 minut do 170 minut;
- zmianę zasad przeprowadzania egzaminu maturalnego w części pisemnej z języka polskiego i języka mniejszości narodowej na poziomie rozszerzonym (§ 85 ust. 3).

Absolwent, który zdaje egzamin z ww. przedmiotów na poziomie podstawowym, ma wykazać się umiejętnością rozumienia czytanego tekstu. Ponowne sprawdzenie tej samej umiejętności na egzaminie na poziomie rozszerzonym jest nieuzasadnione.

III. Jednak największe zmiany jeszcze przed nami. Kiedy piszę te słowa, w Sejmie trwa batalia nad kolejną nowelizacją ustaw: o systemie oświaty i Karty Nauczyciela. Wynagrodzenia i czas pracy nauczycieli, edukacja przedszkolna, obniżenie wieku szkolnego, decentralizacja zarządzania oświatą, nowa podstawa programowa, zmiany w kształceniu zawodowym... To tylko najważniejsze elementy tej wyliczanki.

**Autor jest nauczycielem konsultantem
Mazowieckiego Samorządowego
Centrum Doskonalenia Nauczycieli,
kierownikiem Wydziału w Radomiu**

¹ Całość do przeczytania pod adresem http://bip.men.gov.pl/akty_projekty/projekt_ustawy_20080905.pdf